

1886 I, 3

DE PLECHTIGE INWIJDING
DER
NIEUWE ST.-MONICKAKERK,
bijkerk der St.-Augustinusparochie
TE
UTRECHT,
DOOR
ALB. VAN ROOIJEN.

Artikelsgewijze reeds grootendeels verschenen in

HET CENTRUM,

Dagblad voor Utrecht en Nederland.

Prijs 10 Cents.

Voor eigenaars van toegangskaarten **GRATIS.**

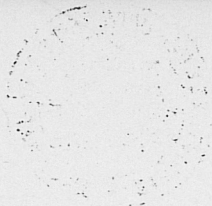
Verkrijgbaar bij:

WED. J. R. VAN ROSSUM, Achter 't Stadhuis;

J. A. JANSSENS, Oude Gracht;

en aan het Bureau van HET CENTRUM,
allen te Utrecht.

1886.

DE NIEUWE BIJKERK

DER

Parochie van den H. AUGUSTINUS.

Ouderen van dagen kunnen zich herinneren, hoe de leden der aloude en beroemde Augustijnorde, die na tijden van geweld weder in Utrecht mochten optreden om hun geestelijke weldaden aan de Stichtenaars mede te deelen, aanvankelijk hun standplaats hadden gekozen op dat punt der stad, waar zich het door ouderdom en geschiedenis eerbiedwaardige Jerusalemklooster bevond, doch later een ruime nieuwe kerk stichtten op de Oude Gracht nabij de Catherijne- en Weerd-poorten, om daardoor in de behoeften te voorzien van een volkrijk deel — wij mogen er bijvoegen: van een *volksgedeelte* der grijze Bisschopsstad. Het goede, aldaar en bij name in het laatstbedoelde door hen teweeggebracht, is in zijn geheelen omvang alleen Gode bekend, en kan overigens, niet slechts door de geestelijke, maar ook door de burgerlijke overheid der stad het best worden beoordeeld.

Jongeren van dagen kunnen ook medespreken over de sterke uitbreiding der stad, die in het laatste vierdedeel der eeuw door iedereen was waar te nemen. Een der gewone gevolgen daarvan was de uitbreiding van het getal der katholieken, die in de parochie van St. Augustinus toch reeds in groote menigte waren vertegenwoordigd. Die uitbreiding, ja, die overvolheid in genoemde parochie kon men in de laatste jaren gewaarworden, niet alleen bij buitengewone feesten en gelegenheden, maar ook elken Zondagmorgen, vooral in den zomertijd. Hoezeer alsdan ieder uur eene godsdienstoefening wordt gehouden, die nagenoeg het volle uur moet duren, en daardoor geen gezonde dampkring in het kerkgebouw wordt veroorzaakt, is dit gewoonlijk zóó met kerkgangers gevuld, dat honderden kinderen — om slechts iets te noemen — honderden kinderen, die den leeftijd van verplicht kerkbezoek al hebben bereikt, achter in de kerk tusschen dicht opeengedrongene volwassenen moeten blijven staan, en dus mogen geacht worden zoo goed als niet, of althans niet naar behooren bij de godsdienstige plechtigheid tegenwoordig te zijn.

Algemeen werd dan ook sinds lang de behoefte gevoeld aan eene tweede of bijkerk, ten behoeve der groote Augustinus-parochie, en het plan tot de stichting daarvan met levendige toejuichingen begroet. Deze instemming bleek wel het duidelijkste uit de vrome bereidvaardigheid, waarmede niet slechts de

parochianen, van den rijksten tot den armsten, maar ook vele andere katholieke stad- en landgenooten hun vrijwillige giften schonken, en hun bepaalde vaste toezeggingen voor de toekomst gaven, giften en toezeggingen, door welke de ijverige herder der parochie, ofschoon aanvankelijk geheel zonder geldelijke middelen voor de in meer dan één opzicht gewichtige onderneming, deze onder Gods besten zegen met moed en ijver kon beginnen en reeds gedeeltelijk tot een goed einde brengen.

Vroeger beschreven wij de plechtigheid der steenlegging, door Z. D. H. Mgr. P. M. Snickers den vierden Mei van het vorige jaar in persoon verricht. En thans, nu kerk en klooster in voldoende mate en voorspoedig zijn voltooid, zal den elfden der volgende maand door denzelfden beminden hoogwaardigen aartsbisschop de plechtige inwijding plaats hebben.

Terwijl wij van deze voorloopig nog slechts mededeelen, dat zij ook zal worden opgeluisterd door eene feestpreek van den gevierden gewijden redenaar, onzen achtingswaardigen stadgenoot, den Zeer Eerw. Heer P. Van Es, en beloven dat wij zoo nauwkeurig mogelijk eene beschrijving van dat feest zullen geven, meenen wij voorshands onzen lezers in verschillende afdeelingen een genoeg te zullen bewijzen, door naar aanleiding van de nieuwe stichting der Bijkerk eenige geschiedkundige bijzonderheden over de beroemde Augustijnerorde mede te deelen, en tevens en in de eerste plaats eene uitvoerige schets te

leveren van het waarlijk schoone nieuwe Kerkgebouw.

Vooraf, en als slot van dit eerste artikeltje, zij nog opgemerkt, dat onder den zooeven genoemden voorspoed der voltooiing ook het vrijblijven is te verstaan van alle ongelukken, groote een kleine. Zeker een zeldzaam getuigenis bij de gevaarlijke werken, welke met een bouw, als dien der nieuwe Kerk, zoo veelvuldig voorkomen. Wij mogen dat geluk voornamelijk toeschrijven aan de vele gebeden en misoffers, die tot dat einde zijn opgedragen, en ditmaal door Gods Voorzienigheid op bijzonder zichtbare wijze verhoord. En naar onze bescheidene meening mag hierin ook een vertroostend voorbeeld worden erkend door al de weldoeners der nieuwe onderneming, voor wier heil ook op echt christelijke wijze gebeden en misoffers aan den Almachtige en Algoede worden opgedragen.

Beschrijving der Kerk.

De onderstelling is niet gewaagd, dat het den lezer dezer regelen zal gaan als den schrijver, dat namelijk reeds bij ons eerste binnentreden de nieuwe kerk eene gewaarwording van verrassing en verbazing wekt. Wij meenden op een achterafje een rechtlijnig hulpkerkje te zullen vinden; en wij vinden aan een nette straat en bij een ruim singel, in het volle van de stad, op een flinke opene ruimte, een vrij groote kerk, die bovendien zeer schoon is, zeer indrukwekkend, kunstig ontworpen, kundig uitgevoerd, deugdelijk gebouwd, en sierlijk afgewerkt. Geen

kathedraal, geen Dom, het is waar; maar dit was noch geëischt, noch gewenscht.

Door de groote binnendeur in den tempel getreden, zien wij al spoedig den eerbiedwaardigen en veel-beteekenenden hoofdvorm van het gebouw, dien van een kruis, een Latijnsch kruis; spoedig eveneens bespeuren wij, dat de bouw der kerk, in de richting van de kruisarmen en van het priesterkoor, een groote ruimte veroorzaakt, door welke het mogelijk is geworden dat, in weerwil van de bestaande kolommen, de meeste kerkbezoekers een vrij uitzicht hebben op de altaren en den predikstoel. Intusschen wordt dit ook bevorderd door het zooveel mogelijk beperkte getal kolommen, achttien kleinere en vier hoofdkolommen.

De lengte van het kruis, die wordt gemeten van den achtergevel van het priesterkoor door den hoofd- of middelbeuk of het schip der kerk heen, bedraagt buitenwaarts vijf en vijftig Nederlandsche el, waarin echter de lengte of diepte van den toren begrepen is; de lengte der transepten of der kruisarmen daarentegen — gelijkewijze acht en twintig meter. Het kruis bestaat uit lage kolommen en bij de snijpunten van hoofdbeuk met kruisarmen uit de vier hoofdkolommen, en verder uit de travées der door die kolommen gedragen bovenkerk. Zooals men weet, wordt door eene travée hier verstaan: het oppervlak tusschen twee kolommen, en hooger op tusschen de verlengingslijnen dier kolommen of de pilasters, van den vloer tot de zoldering.

Wij mogen niet langer nalaten te zeggen, dat de stijl van den ganschen bouw de zoogenaamde *Vroeg-Gothiek* is, die der dertiende eeuw, met toepassing evenwel van den *Rondboog-stijl*. De Vroeg-Gothiek is terstond merkbaar; o. a. in alle verdeelingen van den bouw en in alle zoogenaamde constructieve onderdeelen, zooals de kolommen, de triforia-nissen en andere dergelijke profileeringen. De Rondboog is streng doorgevoerd in de bogen der zoldering en der gewelven; in de bogen over en hoven kolommen, beuken, nissen, vensters; en in de vensters zelve, zoowel als in de rosaces of rosetten.

De Bovenkerk wordt overwelfd door eene houten bezoldering, vervaardigd volgens de Vroeg-Gothiek, voorzien van roosters tot luchtverversching, en onderspannen door centers of kaspanten, die zoo zijn uitgetimmerd dat zij het voorkomen hebben van fraaie bogen en, in het zoogenaamde *kruis*, van kruisbogen. Het gewelf boven het eigenlijke priesterkoor of boven de *apris* des hoofdbeuks is echter van steen, evenals die der na te noemen zijkapellen en zijbeuken.

Deze zijbeuken, die lager zijn, sluiten zich aan tegen den hoofdbeuk en om zoo te zeggen ook tegen de uiteinden der kruis- of dwarsarmen. Zij zijn namelijk ter wederzijde van deze transepten omgebouwd, en hunne eind-travées met de sluitgevels der transepten of met de eindgevels der kruisarmen in rechte lijn aangebouwd. Bovendien vormen zij aan ieder der twee koorzijden twee kapellen, zoodat, te beginnen

bij hunne ombouwing en te eindigen bij het Priesterkoor, de geheele breedte acht en twintig el blijft, terwijl de Kerk aan hare achterzijde, met de zijbeuken mede, tien el minder in breedte beslaat. Een en ander maakt in die kruisarmen eene buitengewone ruimte en als eene kerk op zich zelve, waardoor het groote voordeel wordt genoten, dat men op de meeste zitplaatsen het boven reeds aangeduide onbelemmerde uitzicht heeft.

Van de bedoelde vier zijkapellen zijn de twee binnenste, die aan het hoogkoor grenzen, veelhoekig, terwijl de twee uiterste zijn afgesloten door vlakke sluit- of achtergevels. Met het hoofdaltaar mede, is er in het geheel de gelegenheid aangewezen voor vijf altaren.

Ongeveer gelijkmatig over de oppervlakte der kerk verdeeld, zijn er acht biechtstoelen in de zijgevels gebouwd, twee in het midden van iederen zijbeuk, en twee eveneens in iederen sluitgevel der kruisarmen of transeptgevel.

De kerk mag gezegd worden geheel gebouwd te zijn van Nederlandschen baksteen, die zoo binnen als buiten voor het meerendeel zichtbaar is gelaten. Evenwel is er oordeelkundig afgewisseld met groefsteen, voor die onderdeelen namelijk, wier vervaardiging in groefsteen noodzakelijk, of in baksteen gebrekkelig is. Deugdelijkheid en doelmatigheid zijn alzoo niet opgeofferd aan overdreven zucht en blind drijven voor het uitsluitend gebruik van nationale grondstoffen.

Ook in dezen tak van handel en nijverheid, gelijk in alle andere, en gelijk in elke andere zaak, blijft het waarheid dat het overdrevene schaaft, de *overdreven* ijver voor het beschermingsstelsel natuurlijk niet uitgesloten. Wij zijn overigens in overeenstemming, zelfs met de bouwmeesters der middeleeuwen. Ook dezen toch maakten gebruik van buitenland-schen groefsteen, en dat ondanks de veel grootere moeilijkheden, aan het toenmalige vervoer verbonden! En wie zal ernstig durven ontkennen, dat juist de toepassing van den groefsteen tusschen den baksteen aan al onze Oud-Hollandsche baksteen en gebouwen dat eigenaardige kenmerk geeft, zonder hetwelk men zich niet alleen wegens de eenkleurigheid, maar ook wegens de eentonigheid zou hebben te vervelen!

Doch men oordeele zelf in onze nieuwe kerk.

Zie hare binnenzijde. Ook hier is de baksteen voor het meerendeel zichtbaar, en daardoor in hooge eere gelaten. Maar behaagt u de afwisseling met groefsteen niet werkelijk? En keurt gij zelfs de pleistering niet goed van sommige onderdeelen, als nissen en andere aanvullingen, die wel is waar later veelkleurig zijn te beschilderen, doch reeds nu samenwerken, om de eigenlijke inrichting van den bouw, dat is: het geheele opgaande stelsel van kolommen, pilasters, bogen, kortom al de elkander opvolgende travées met bijkomende versieringen, en duidelijker en krachtiger en schooner te doen uitkomen?

Men zou dan ook, zelfs voor die gepleisterde deelen, den baksteen volkomen kunnen missen.

Maar eene geheel uiterste dwaasheid zou het wezen, aan de buitenzijde der Kerk de voordeelen van den groefsteen te willen opofferen. Men lette slechts op de dorpels, de gevelpunten, de dakgoten; en vooral ook op de afdekkingen, die van de conterforten bij voorbeeld. En om ons eens bij de dakgoten te bepalen, — met het oog op de deugdelijkheid, zooals tegen inwatering, zal wel niemand bij zulk een groot gebouw de hardsteenen dakgoot willen verachten, terwijl er tevens een eenvormige doorlopende bovenrand aan het gebouw door wordt teweeggebracht, wiens sierlijkheid wel aan niemand zal mishagen.

Nu wij toch eenmaal buiten zijn, zullen wij er eene wijle blijven en eens langzaam om de Kerk heen wandelen.

Naar wij reeds boven te kennen gaven, vormt de nieuwe kerk niet slechts in-, maar ook uitwendig een fraai geheel en maakt een aangenaamen indruk. De afwisseling van hoogen hoofdbeuk en lagere zijbeuken, door ranke leiendaken bedekt, de sierlijke vormen van vensters en rosetten, de bevallige conterforten, de schilderachtige uitstekken en torentjes, beheerscht door den grooten toren, houden de oogen onafgebroken geboeid.

De kerk is gebouwd op een geheel vrije ruimte, de voorgevel of het torenfront gericht Noord-

waarts naar den Heerenweg, die niet alleen een godsdienstig en schoonheidkundig voorrecht, maar ook de aanleiding tot een stoffelijk voordeel in de nieuwe stichting heeft erlangd. De toren is ongeveer tien meter van de straat verwijderd, waardoor een waardig voorplein wordt gevormd, tot welks voltooiing men later, door de verwisseling namelijk van nog een paar woonhuisjes, welwillend en zonder overdreven eischen, vertrouwen wij, zal gelieven mede te werken.

Het plein wordt van de straat gescheiden door een fraai ijzeren hek, in den stijl der kerk, en met drie verschillende ingangen tegenover de drie deugdelijke en fraaie buitendeuren, één groote middel- en twee kleinere zijdeuren. Verder zijn er in de uitgebouwde zijbeuk-armen, bij de transepten, nog twee ingangen gemaakt, welke rechtstreeks toegang verleenen tot het groote middelruim. Een maatregel, die voor drukke gelegenheden verstandig, en in onverhoopte oogenblikken van gevaar veilig moet worden genoemd.

Tusschen de groote buiten- en binnendeur bevindt zich het ruime en sierlijke portaal onder den toren.

Deze, de groote toren, die in het midden van den voorgevel verrijst en in grondvlak een vierkant is, gaat ter hoogte van de nok der middelkap in een achthoek over. De overgang wordt geleidelijk en als onmerkbaar gevormd door vier slanke ronde hoektorentjes, wier spitsen zich geheel vrij van den hoofdtoren ontwikkelen.

Overigens, indien de Kerk een sieraad is voor de straat en hare omgeving, de toren mag het niet minder worden geacht voor de gansche stad.

Het groote bovenkruis van den hoofdtoren bereikt eene hoogte van een en zestig el boven den beganen grond, en de nok der hoofdkap eene van twintig. Vooraan, op het kruispunt van deze kap, rijst nog een kleiner, een zoogenaamd Angelustorentje, ter hoogte van omstreeks drie en dertig el.

Links van den hoofdtoren sluit zich een ander, een kleiner aan, waarin de wenteltrappen, die voeren naar zangkoor, klokkenzolder, kappen, en naar het bovengedeelte van den hoofdtoren zelve.

Aan den uithoek van den voorgevel van den linker zijbeuk sluit zich eveneens nog een veelhoekig uitgebouwd kapelletje aan, dat is bestemd voor doopkapel.

Wat de „beglazing” betreft, — een vakkundigen term —, gelijk de geheele Kerk uitmunt door bevallige evenredigheid, zoo is ook het glaswerk daarmede in overeenstemming. En daarenboven wordt het daglicht, hoewel zacht getemperd, toch in zeer voldoende sterkte door de vensters en de rozen doorgelaten.

De zachte tempering van het licht geschiedt door zoogenaamd kathedraalglas, dat tevens door de zorgen van den architect in vele schoone tinten en volgens fraaie meetkundige teekeningen is samengevoegd.

Door de bijzondere mildheid van eenige vrome schenkers is het priesterkoor reeds nu voorzien van drie vensters met gebrand glas, waarin afbeeldingen

zijn voorgesteld uit het leven van de H. Monica, de beroemde moeder van den H. Augustinus. — Gelijk men weet, is al bij de Eerste-steenlegging de H. Monica tot bijzondere Patrones der nieuwe Augustijnenkerk onder algemeene toejuichingen gekozen en gehuldigd.

Genoemde drie glasschilderingen zijn uitgevoerd in de gunstig bekende werkplaatsen van de heeren Stalins en Janssens te Antwerpen; verdienen zij lof om het schoone kleuren-mozaïek, — nog meer evenwel om de echt kenmerkende behandeling van het glas.

De aanvulling van den afsluitboog tusschen het houten gewelf en het Priesterkoor, van den „Triomf-boog” dus, prijkt met een zinrijke voorstelling van den Triomfeerenden Christus, omringd door een stoet van aanbiddende Heiligen, rondom welke eenige engelen in het luchtruim zweven.

Ook het plafond of houten gewelf der kerk, dat namelijk van hoofdbeuk en kruisarmen, is reeds nu door den decoratie-schilder afgewerkt. De kleuren zijn rijk en fraai, de teekening karaktersvol; en er is trouw rekening gehouden zoowel met de samenstelling van hout, als met den algemeenen stijl der kerk. — Wij zien er een voorteken en een waarborg in, hoe deugdelijk en sierlijk, kortom hoe waarlijk kunstvol en de verhevenheid der plaats waardig, met Gods hulp later de geheele Kerk veelkleurig zal worden geschilderd.

Het hier vermelde fijne schilderwerk is alles uitgevoerd naar de teekeningen van den architect en

door het personeel van zijn eigen vermaard atelier.

Door de gunst van bijzondere ijveraars mogen wij er ons ook reeds nu over verheugen, dat de kapiteelen der meeste kerkkolommen met passend loofwerk zijn gebeeldhouwd.

Overigens bevinden er zich nog weinig of geen eigenlijke sieraden in den nieuwen tempel; zelfs de noodige biechtstoelen kunnen alleen voor noodhulp dienen, daar huune fronten voorloopig maar van gewoon hout en niet in overeenstemming met den algemeenen kerkstijl zijn vervaardigd. Ook de andere aanwezige meubelen, als altaar, communiebank, predikstoel, zijn slechts tijdelijk, doch zullen met de vrijgevigheid en de samenwerking der Katholieken — naar wij hopen, reeds spoedig! — door andere den tempel waardige en aan den stijl beantwoordende stukken worden vervangen. — Zeer voldoende stoelen en banken zijn op die wijze al voor een gedeelte verkregen.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat, indien blijkbaar alle zorg is aangewend om naar vermogen een deugdelijk en sierlijk Godsgebouw te stichten, zulks in de eerste plaats is geschied om eere te geven aan den Schepper en Verlosser, en in de tweede plaats, schier „aan de eerste gelijk”, om zinnebeeldig voor te stellen de deugden, die vooral in de kerk worden geleerd en beoefend en ons op onzen geheelen levenswandel moeten versieren, totdat wij in de Eeuwige Schoonheid zijn overgegaan.

Een woord van lof en van dank moet ten slotte worden gewijd, niet alleen aan den ijverigen zieleherder en zijn ijverige medehelpers, niet alleen aan de milddadige Katholieken die den spoedigen grootschen bouw en de verdere onderneming hebben mogelijk gemaakt en blijven mogelijk maken, maar ook aan den talentvollen en plichtgetrouwen bouwkundige en ontwerper, den heer E. J. Margry te Rotterdam, en zijn verdienstelijken opzichter, den heer B. J. Claase, aan de bekwame en degelijke aannemers, de heeren Struijcken en De Bontalhier, en aan allen die voorbeeldig tot het welslagen van den bouw hebben medegewerkt.

Wij hadden in deze verhandeling ook nog de nieuwgebouwde pastorie kunnen beschrijven; doch deels uit gebrek aan verdere plaatsruimte ditmaal, deels omdat die pastorie voornamelijk tot klooster is ingericht, meenden wij beter te kunnen wachten tot de volgende verhandeling, waarin wij overeenkomstig onze belofte over de lofwaardige bedienaren der nieuwe kerk, te weten over de Zeer Eerw. Paters Augustijnen, eenige geschiedkundige mededeelingen zullen ten beste geven.

KORTE HANDLEIDING

BIJ DE

PLECHTICHEID DER KERKWIJDING.

Reeds den dag vóór de Kerkwijding worden door den Hoogepriester en de verdere dienstdoende Geestelijkheid, behalve de voorbereidende maatregelen en werkzaamheden, vele oefeningen van godsvrucht verricht, als vasten en bidden, welke oefeningen ook den eenvoudigen geloovigen ten zeerste zijn aanbevolen.

Op den dag zelfen komt de prelaat vroegtijdig in de nieuwe kerk, onderzoekt haar, en verlaat haar dan weder, na bevolen te hebben dat een ieder er uitga, behalve één diaken, en dat de buitendeuren gesloten worden.

Buiten gekomen, bidden allen de zeven Boetpsalmen, waarna de Bisschop bij de hoofddeuren de eigenlijke plechtigheden aanvangt met de Antiphone: »Sta ons bij, eenige, almachtige God, Vader en Zoon en Heilige Geest!» Daarop volgt de gezongen litanie van alle Heiligen, de wijding van het water en de besproeiing daarmede van de buitenmuren der Kerk.

Deze omgang wordt tot driemaal herhaald, terwijl tusschen elken keer de Bisschop vòòr de hoofddeur der Kerk stil staat, er met den staf tegen aanklopt, en den schoonen lofzang aanheft: *Attollite portas, principes*. Nu wordt met denzelfden staf het kruisteecken op den ingang gemaakt, de hoofddeur geopend, en de kerk binnengetreden door de dienstdoende Geestelijkheid, de zangers en den werkmán die den altaarsteen moet inmetselen; alle andere aanwezigen, geestelijken zoowel als leeken, blijven buiten de kerk, die weder gesloten wordt. Onder het zingen van eenige gezangen, zooals de *Veni Creator* en de *Lofzang van Zacharias*, teekent de Bisschop met den staf het Grieksche en het Latijnsche alphabet in twee rijen van gestrooide asch, welke diagonaalsgewijze zijn gevormd tusschen de voornaamste vier hoekpunten der kerk. Vervolgens worden wederom, onder bezwering van de kwade geesten, op plechtige wijze zout en water gewijd. En na nog eenmaal tot de hoofddeur te zijn teruggekeerd en er kruisteecken op te hebben gemaakt, begeeft de Bisschop zich weder tot het altaar en vangt de wijding daarvan aan. Onder het zingen van de aandoenelijke lofzangen *Judica me* en *Miserere mei* wordt het altaar zevenmaal rondgegaan en met gewijd water besproeid. Eveneens wordt de kerk driemaal rondgegaan en de muren gewijd, onder het zingen van de lofzangen *Laetatus sum in his*, *In Ecclesiis benedicite*, *Dicet Domino*; en de vloer, onder dat van de Antiphonen:

„*Mijn huis is een huis des gebeds*” enz. Na eene heerlijke prefatie gaat men naar de plaats, waar de reliquieën voorloopig zijn bewaard, en draagt men deze buiten de kerk rond.

Het mag eene goede gedachte worden geacht, deze Prefatie nagenoeg in haar geheel mede te deelen:

„In waarheid, het is waardig en rechtvaardig, billijk en heilzaam, dat wij U altijd en overal dank brengen, Heilige Heer, Almachtige Vader, Eeuwige God! Sta ons bij in onze gebeden, sta ons bij in de H. Sacramenten, sta ook Uwe vrome dienaren bij in hunne werkzaamheden, en ons die Uwe barmhartigheid inroepen! Dale ook Uw Heilige Geest, de zevenvormige, die overvloed van den rijkdom der genade, in deze Uwe Kerk neder, welke wij, onwaardigen, inwijden onder aanroeping van Uw H. Naam, en ter eere van het H. Kruis, aan hetwelk Uw met U in eeuwigheid gelijke Zoon, onze Heer J. C., voor de verlossing der wereld zich gewaardigd heeft te lijden, en ter gedachtenis mede aan Uwe Heilige Monica! Opdat, zoo dikwijls in dit Godshuis Uw H. Naam zal worden aangeroepen, degenen, die U aanroepen, bij U, o goedertieren Heer, hunne gebeden mogen verhoor vinden.

ô Gelukzalige en heilige Drieëenheid, die alles en allen zuiver en rein en vol schoonheid maakt! ô Gelukzalige Majesteit Gods, die alle gezamenlijke wezens tot hunne volmaking brengt, alle in stand houdt, alle ten goede leidt! ô Gelukzalige en heilige Macht Gods, die alles heiligt, alles met zegeningen,

alles met geestelijke rijkdommen overlaadt! ô Heilige God der Heiligen, met een nederig en vroomgebed smeeken wij U, wil door middel van ons nederig dienstbetoon, ter eere van het heilige en alleroemvolste kruis, en ter gedachtenis aan Uw Heilige Monica, deze Uwe Kerk genadiglijk zuiveren, zegenen en wijden, door den onuitputtelijken overvloed van Uwe heiligmaking! Dat ook hier de Priesters U hulden dankoffers brengen! Dat hier het geloovige volk zijne beloften vervulle! Dat hier de lasten van de zondaren worden weggenomen, en de gevallen geloovigen weder op het goede pad gebracht! Dat verder in deze Uwe woning, wij smeeken het U, ô Heer, door de genade van den H. Geest de zieken gezond worden, de zwakken versterkt, de kreupelen genezen, de melaatschen gezuiverd, de blinden verlicht, en de duivelen uitgeworpen!..."

Het oogenblik is intusschen gekomen, dat de Bisschop zich buiten tegen de kerkdeur op een zetel plaatst en het volk toespreekt over den eerbied en de andere verplichtingen die wij de nieuw-ingewijde kerk verschuldigd zijn; zoo b. v. de verplichting, om naar vermogen bij te dragen tot het onderhoud van het Godshuis en van de geestelijke bedienaren. De aartsdiaken leest daaromtrent twee decreten voor van het Concilie van Trente. Vervolgens spreekt de Bisschop tot hen, die de kerk hebben gesticht, gebouwd, begiftigd en om hare inwijding verzocht; Hij gelast gebeden voor hen, en maakt hen deelachtig

in al de goede werken, welke in de kerk zullen geschieden.

De Bisschop staat op, maakt met het gewijde chrisma een kruisteecken op de kerkdeur, en gaat den stoet van de geestelijken en thans ook van de daartoe gemachtigde leeken voor, om in plechtige processie de reliquieën de kerk binnen te brengen tot de plaats van het altaar. De altaartombe wordt met chrisma gewijd, en daarna het doosje met de reliquieën, benevens andere herinneringsteekenen, er in geborgen.

De tombe wordt met den altaarsteen dichtgemetseld, en ook deze met chrisma gezalfd. En het geheele altaar wordt nog herhaaldelijk met chrisma en gewijde olie ingezegend, alles onder het zingen van lofgezangen en het uitspreken van gebeden.

Een enkel dezer worde hier nog medegedeeld.

Na de inwrijving van de geheele altaartafel met gewijde olie, zingt het koor de Antiphone: »Ziedaar de geur van mijn zoon, als de geur van een vollen akker, die door den Heer is gezegend; mijn God schenke U wasdom, als aan het strand der zee; en Hij schenke U den zegen van den dauw des hemels!» Daarop volgt Psalm 86, *Zijne grondslagen zijn op de heilige bergen*, aan het einde waarvan de Bisschop, in staande houding, en met den mijter op het hoofd, het volgende gebed uitspreekt: »Op dezen steen, zeer geliefde broeders, is de olie der heilige zalving uitgegoten, en wij bidden onzen Heer, dat Hij, om

er de wenschen en de offeranden van zijn volk op te ontvangen, hem zegene en wijde; en dat, wat door ons is gezalfd, in Zijnen naam zij gezalfd! Dat Hij er de verlangens van ons, Zijn volk, ontvange! En dat wij, door er onze offers der verzoening op te brengen, zelven mogen verdienen, God als onzen Verzoener te behouden! Door J. C. onzen Heer, die met Hem en met den H. Geest leeft en heerscht, God in de eeuwen der eeuwen. Amen.

Vervolgens gaat de Bisschop de Kerk rond en zalft op dezelfde wijze de twaalf Kruisen, welke op de binnenzijde der kerkmuren zijn geschilderd. Bij het altaar teruggekomen, voltooit Hij hiervan de wijding.

Nu worden nog de nieuwe benoodigdheden en sieraden van kerk en altaar gewijd, waarna de pontificale H. Mis wordt gezongen, die besloten wordt met de aankondiging van de aflaten, welke den aanwezigen bij de Kerkwijding worden toegestaan.

DE AUGUSTIJNER-ORDE.

(Eenige Geschiedkundige Bijzonderheden.)

Naar aanleiding van de plechtig in te wijden nieuwe Kerk der St.-Augustinusparochie, beloofden wij eenige geschiedkundige mededeelingen over haar verdienstelijke bedienaren.

Wilden wij ons in die mededeelingen uitsluitend bepalen bij de geschiedenis der Utrechtsche stichtingen, ook dan reeds zouden wij een niet minder uitvoerig dan belangrijk verhaal kunnen samenstellen, en daarbij eene zeer gepaste taak vervullen — aangezien de Utrechtsche geschiedenis voortaan eene nog veel hoogere en algemeenere waarde erlangt. Immers onze grijze Bisschopsstad zal voortaan ook den eeretitel mogen dragen van bakermat van de Nederlandsche afdeeling der Augustijnerorde, terwijl tot dusverre die afdeeling geen zelfstandige, maar alleen de onderhoorige was eener buitenlandsche. Moge ook al voorloopig het bestuur der Nederlandsche met dat der Belgische afdeeling gemeenschappelijk blijven, de zelfstandigheid is intusschen voldoende verzekerd. Met-dat-al zullen wij hier, naar de beschikbare plaatsruimte, over de Utrechtsche stichtingen slechts een vluchtig woord mogen schrij-

ven, deels omdat wij in verband hiermede nog eene beknopte schets van de nieuwe Pastorie met noviciaat aan onze Lezers verschuldigd zijn, deels omdat de algemeene geschiedenis der beroemde Groote Augustijnerorde van een al te groot overwicht is om er bij deze gelegenheid niet een zoo ruim getal regels aan te wijden als maar eenigszins is te vinden. —

Door verschillende groote vervolgingen ontstond in den eersten tijd der Hervorming ook hier te lande een nijpend gebrek aan R. K. Priesters. Eenige ordesgeestelijken, die reeds te voren uit de Noorderlijke streken waren verbannen, vermeerderd met anderen uit Brabantsche kloosters, haastten zich om diensvolgens terug te keeren en desnoods het leven te wagen voor het zielenheil der zwaar beproefde Katholieken. Gelukkig werden zij ook weldra door de gewestelijke regeeringen, althans oogluikenderwijze toegelaten.

In die omstandigheden werden door den Hoogeerw. Pater Michaël Paludanus „Prior Provincialis Provinciae Flandro-Belgicae”, de eerste Augustijner Eremijten aan de Katholieken van het Sticht ter hulp gezonden. Zij schijnen aanvankelijk in de hoofdstad twee statieën te hebben gehad, beide opgericht in of omstreeks het jaar 1636. De pastoor der eene, Theodorus de Roij, stierf hier ter stede omstreeks de helft van Juli 1679.

In het voorbijgaan merken wij hierbij op, dat de Utrechtsche Augustijner-Parochie gevolgelijk dit jaar,

behalve de Kerkwijding, ook een jubelfeest viert, haar vijftigste lustrum, het tweehonderd en vijftigste jaar van haar bestaan hier te Utrecht.

Van de thans nog bestaande, in 1636 opgerichte statie, was eerste pastoor of missionarius de Eerw. Pater Leonardus Brems, overleden te Brussel in Juni 1648. Aanvankelijk werden de H. Diensten verricht op den zolder van een huisje in de Jerusalemsteeg. Eerst de vijfde pastoor der statie, Johannes Matthei, in het jaar 1690, vermocht eenige huizen in hetzelfde straatje aan te koopen en tot eene waardiger Kerk met pastorie uit te breiden en om te vormen.

Onder den zevenden pastoor, Lucas van Crombrugghe, in de jaren zeventien honderd vier- en vijf en zestig, verschenen wederom plakaten der regeering, die aan de geestelijke ambtsvervullingen der ordesprieesters, en daardoor ook aan die der wereldprieesters, even droevige als ernstige hinderpalen stelden. Wel mocht de naaste opvolger, Pater Ludovicus Loods, nog op ondergeschikte wijze blijven voortwerken, maar bij zijnen dood, in 1780, meende de toenmalige Provinciaal der Orde, Jacobus Vollaerd, de handen van het Sticht te moeten terugtrekken. De kerk met woning in de Jerusalemsteeg, hoewel voortaan door een wereldgeestelijke bediend, bleef intusschen het wettig en onvervreemdbaar eigendom der Flandro-Belgische Provincie.

Na zeer veel moeilijkheden, hoewel in betrekkelijk korten tijd, op St.-Petrusdag van 1794, onder den

Provinciaal Johannes Petrus Van de Winkel, mocht de Eerw. Pater Johannes Franciscus Josephus De Canoncle allengs weder met meer vrijheid de geestelijke bedieningen hier ter stede komen uitoefenen, en eindelijk het volgende jaar, op Zondag na Driekoningen, weder den eersten openbaren plechtigen Hoogdienst met gepaste redevoering onder algemeene deelneming vieren. Behalve den Hoog-Eerw. Aarts-priester H. Berendsen te Maarsen en andere geestelijken, hadden tot die gunstige wending veel bijgedragen de volgende achtingswaardige Utrechtsche burgers, wier namen in eere mogen blijven: Martinus Ouwers, J. en G. Van Cruijsselbergen, Pieter De Vrees, C. Weijman, en de overige regenten van het R. K. Kinderhuis; verder Jan Jacob Kruijder, Alberta Soestbergen, H. Brouwer, B. Marsveldt, L. De Jager, J. Angelier, H. Sprang, H. en J. L. Meijland, J. Van Soestbergen, W. De Vrees, F. De Kruijf, G. Vermeulen, J. Elsendoorn, L. Meijer, Thomas Van Leek, G. Van Veenendaal, W. Van Blaricom, W. Van Rossem, H. Vrolijk, H. Van de Bilot, Jan Vreeswijk, A. Castelijns, H. Middeldorp, J. C. Kruijs, J. Vreijenstein, L. Rijnstraal; gelijk later bij eene andere gelegenheid zich bijzonder onderscheidden de heeren Mr. Jan Willem Hendrik Bosch, Hermanus Van Meurs en Petrus Van Niekerken.

De verdienstelijke en algemeen geëerde Pater De Canoncle, die onder meer ook het voorrecht had de Catharijnekerk voor de Katholieken terug te verwer-

ven, stierf alhier den 15 October 1815 aan den typhus. Opvolger was de Eerw. Pater Guilielmus Stas.

Ofschoon de nieuwe Herder er al spoedig op bedacht was, eene nieuwe Kerk te bouwen in de omgeving van de Catharijne- en Weerd-barrièren, die van alle Kerken vèr verwijderd lagen, mocht hij daarin toch niet vòòr het jaar 1837 slagen, en moest hij zich voorloopig tevredenstellen met de verbouwing en verandering van het oude Jerusalemsteegskerkje in de bekende Willibrorduskerk in de Heerenstraat.

De Eerw. wereldgeestelijken, die aanvankelijk in de plaats der Paters het Jerusalemsteegskerkje hadden bediend, doch omstreeks de komst van Pater De Canonicle de bekende Heerenstraatskerk — vòòr weinige jaren nog eene hooggeachte Jezuïetenkerk — voorgoed hadden betrokken, maakten van deze, bij de verhuizing van Pater Stas naar de Oude Gracht, eene hulpkerk en van de genoemde Willibrorduskerk de hoofdkerk.

De verdere geschiedenis der Augustijnenkerk ligt te versch in ieders geheugen, om er hier uitvoeriger vermelding van te maken,

Gelijk wij opmerkten, stonden de Nederlandsche kloosters onder het rechtstreeksch beheer van de Flandro-Belgische Provincie, en in het nauwste verband er mede. Dat dit vooral in de staatkundige troebelen der laatste tijden, en bij de natuurlijke of kunstmatige teergevoeligheid der twee nog pas van elkan- der afgescheidene natiën, hoe langer hoe meer een

groot ongerief werd, laat zich lichtelijk begrijpen. Om hier voorloopig reeds in te gemoet te komen, werden de hoogere studiën der Nederlandsche Paters meestendeels in het verre buitenland gedaan, in Rome of aan de Beijersche universiteit te Würzburg. Doch evenmin als in het staatkundig afgescheiden België, was dit verblijf in den verren vreemde bijzonder geschikt om de jeugdige levieten in hunne neiging voor den regel van Augustinus aan te moedigen, — tenzij men eene buitengewone roeping gevoelde voor het missionarisleven in overzeesche gewesten.

Het was alzoo eene wijze gedachte en eene verdienstelijke daad van den tegenwoordigen Pastoor der Utrechtsche Augustijnenparochie, den Zeer Eerw. Heer J. Van Eert, om ter gelegenheid van den bouw der nieuwe kerk, onder goedkeuring van het Roomsche Oppergezag, de daarbij behorende pastorie tevens in te richten tot voorloopig noviciaat voor de Nederlandsche afdeeling der Augustijnerorde.

Van deze pastorie zijn wij onzen Lezers nog eene beschrijving schuldig, die evenwel slechts kort moge zijn.

Het ruime en degelijke gebouw strekt zich over een oppervlak van vierhonderd vierkante meters achter de nieuwe kerk uit, en sluit zich onmiddellijk bij het priesterkoor en de zijkapellen aan. Het bestaat uit drie verdiepingen, waarvan die aan de straat voornamelijk als pastorie, de middelste voor de Paters,

en de hoogste voor de novicen is ingericht. Beneden heeft men de sacristie, de spreek- en koffiekamers, en voorts de „Binnenslot” gelegen vertrekken voor refter, recreatiezaal, keuken, enz. *Binnen Slot*, dat is: niet voor vrouwen toegankelijk, zijn ook de twee bovenverdiepingen, behalve een klein geheel afgescheiden gedeelte, hetwelk door een afzonderlijken trap slechts in verbinding staat met het benedengedeelte dat niet *binnenslot* en dus voor ieder toegankelijk is. In de bovenverdiepingen *binnenslot* bevinden zich, behalve de vereischte woonkamers, de kapel voor koor en voor zieken, de ziekenzaal, de bibliotheek, de leerzalen, enz.; genoemde kapel heeft ook uitzicht in de kerk. Ook de ziekenzaal heeft door eene opening gemeenschap met eene algemeene spreekkamer, zoodat daar de vrouwelijke familiebetrekkingen den ziek geworden kloosterling kunnen zien en spreken.

Bij den ingang van het huis is in den muur gemetseld eene in tichelsteentjes gebrande, zeer fraaie afbeelding van den *H. Augustinus aan het Zeestrand*, welke afbeelding bij het begin van den bouw achter het behang in den muur van een af te breken woonhuisje is gevonden. De overlevering wil, dat dit huisje vroeger eene kosterswoning was, en dat deze behoorde bij een voormalig St.-Martinusklooster, hetwelk zich daar ter plaatse zou hebben bevonden.

De eerste „Prior et Rector Ecclesiae” van het

nieuwgebouwde klooster is de algemeen hooggeachte Pater F. H. Leeners, sinds lange jaren kapelaan der St.-Augustinuskerk alhier.

Doch het wordt tijd, dat wij de ons opgelegde taak vervullen en nog enkele bijzonderheden vermelden uit de meer algemeene geschiedenis der eerbiedwaardige Augustijnerorde.

Veel is er geschreven en gesproken over den ouderdom, den oorsprong en den omvang der Orde van de Augustijner monniken of kloosterlingen. Gelijk alom, zoo heeft men ook hier, bij den overvloed der meeningen, het eerst te waken tegen begripsverwarring of onjuiste voorstelling; en daartoe is het ook hier noodzakelijk, bijzonder noodzakelijk, dat men de personen en zaken en toestanden kalm en duidelijk onderscheide, en zich minder hechte aan den klank der namen dan aan het wezen der zaken.

Allen zullen eenstemmig aannemen, dat de H. Augustinus de Evangelische raden beoefende, een volger was van den levensstaat dien men den kloosterlijken kan noemen, stichter was van meer dan ééne geestelijke orde, en op de voortplanting van het kloosterlijke leven in Afrika, en daardoor in Europa en de gansche wereld, zulk een sterken invloed oefende, dat Hij daarvan, en bijzonder van dat in Afrika, met recht als de stichter mag worden beschouwd.

Op het oogenblik, dat wij deze regelen schrijven,

hebben wij vòòr ons liggen de afbeelding van den Heilige, zooals Hij is voorgesteld op eene schilderij, die zich bevindt in de sacristie van St. Jan van Lateranen te Rome. Terwijl Hij schrijft, staat een Christusbeeld vòòr hem, en uit de geopende zijde-wonde daalt een straal van licht of genade in zijn eigen hart neder. En Hij is gekleed — en *dit* is het waarop wij hier voornamelijk de aandacht vestigen — Hij is gekleed in eene volledige monnikspij. Wel een bewijs, dat het althans geene gewaagde stelling is, den Heiligen Bisschop, den koning der Latijnsche kerkvaders, tot het getal der monniken te rekenen.

Al zeer spoedig na zijne bekeering en zijn H. Doopsel, deed de H. Augustinus afstand van al zijne goederen en volgde, naar eigen getuigenis, den Evangelischen raad: „Ga, en verkoop al wat gij hebt en geef het den armen, en gij zult een schat in den hemel bezitten, en verder: kom en volg mij.”

Spoedig ook volgden velen, waaronder geleerden en heiligen, het voorbeeld van den grooten man, en onderwierpen zich niet slechts aan de regels, maar ook aan het gezag van den beroemden bekeerling, die daardoor èn kloosterling èn ordestichter was, en het bleef, ook toen Hij later Bisschop van Hippone werd. Het was te Tagaste en in het jaar 388, dat die stichting een feit werd.

Veertig jaren later, in 428 na Christus, staken de Wandalen over naar Afrika en verspreidden er langen tijd hunne verwoestingen. Een der vreeselijke, maar

door God geleide uitwerkselen was, dat vele volgelingen van den H. Augustinus hunne kloosters in Afrika vernield zagen en over zee trokken om ze in Europa te zien herleven.

In welk verband staan nu die eerste volgelingen tot de latere of tegenwoordige?

Om deze vraag eenigszins te beantwoorden, heeft men vooraf te onderscheiden tusschen de *Reguliere Kanunniken van den H. Augustinus* en de *Augustijner Eremijten*, die allen leefden naar de geestelijke regelen, getrokken uit de werken van den beroemden Kerkvader, in welk opzicht vooral vermaard is zijn 109de brief, (de 211de in de groote Benedictijner-Uitgave).

De Reguliere Kanunniken kunnen voor ons doel en wegens de beperkte plaatsruimte ditmaal buiten bespreking blijven. Wij handelen alzoo uitsluitend over de Augustijner Eremijten, tot welke ook de bedienaren der nieuwe St. Monicakerk behooren.

Laatstbedoelden, met al hunne vertakkingen, vormen tegenwoordig de derde, volgens anderen de vierde van de beroemde vier Bedelorden. Voornamelijk onderscheidt men bij hen drie afdeelingen: De *Geschoeide Augustijner Eremijten*, de *Barrevoeter Augustijnen*, en de *Tertiarissen* van den H. Augustinus.

Van de vijfde tot de dertiende eeuw hadden zich in Europa vele zoogenaamde „Kluizenaars- of Eremijtenvereeningen” gevormd, die den „Regel van Augustinus” volgden. Het is moeielijk uit te maken, in hoever zij alle den H. Augustinus als eigenlijken

stichter mochten beschouwen. Van sommigen harer is het meer dan waarschijnlijk, dat zij geheel onafhankelijke inrichtingen waren en geheel eigene stichters huldigden, al behoorden dezen dan ook tot de Afrikaansche ballingen zelven. Een feit is het, dat niet al die vereenigingen overeenstemden in leefregels, en zelfs niet in habijt. Ja, eenige droegen zulk een eigenaardig karakter, dat zij eerst in de dertiende eeuw, onder Innocentius IV, den Regel van Augustinus aannamen; — dit was het geval o. a. bij twee der voornaamste Vereenigingen, die van Toscane en die der Jan-Boniten, de laatste genaamd naar den gelukzaligen Johannes Bonus.

Op het voorbeeld van genoemden Paus, zijn onmiddellijken voorganger, ging Alexander IV, van 1254, het begin zijner regeering af, met het ernstige plan om, die vele afzonderlijke orden of afdeelingen van orden tot ééne groote orde te vereenigen, met één regel, en onder één Generaal-Overste. Twee jaren later mocht Hij daarin slagen, toen op Zijne stem de oversten der verschillende vereenigingen te Rome waren bijeengekomen in het klooster *Santa Maria del Populo*. De ééne Regel van den H. Augustinus, met welken allen zich volkomen vereenigden, behelsde volgens de Pauselijke verordening voor de Groote Orde tevens nog dit: dat voor de kluizenaren voortaan wel de naam van *Eremijten* zou behouden blijven, doch de hoedanigheid van Kluizenaar in die van gewoon kloosterling overgaan. Als habijt bleef streng.

en algemeen voorgeschreven: een wolachtig overkleed van zwarte kleur, omsloten door een' zwart lederen riem. Eerst in 1287, onder den Generaal Clemens d'Auximas, werden de eerste Constitutiën der nieuwe Groote Orde in het algemeen Kapittel van Ratisbonne onderzocht en goedgekeurd, en drie jaar daarna in dat van Ratisbonne bevestigd. Veel later, in 1575, werden er eenige wijzigingen in gebracht, en in 1580 eenige nieuwe constitutiën aan toegevoegd, die door Paus Gregorius XIII werden onderzocht en goedgekeurd.

Eenige jaren vroeger, in 1567, onder Paus Pius V, was de Augustijnerorde tot het getal van vier groote Bedelorden verheven, waartoe, naar men weet, ook behooren de Dominicanen, de Minderbroeders en de Carmelieten.

Sinds 1256, het jaar harer wording, werd de nieuwe Augustijnerorde onderverdeeld in vier groote provinciën, onder even zoovele Provincialen, nl. van Frankrijk, Duitschland, Spanje en Italië. De Nederlandsche kloosters werden aanvankelijk tot de Duitsche Provincie gerekend.

Intusschen hadden er in de volgende eeuwen verschillende verandering plaats. Gelijk bij de zonen van den H. Franciscus minder en meer strengte afdeelingen werden gevormd, onder goedkeuring van den Paus van Rome, zoo ook in de Augustijnsorde. De strengste was die der *Barrevoeter Augustijnen*, welke in Spanje ontstonden en tot stichter hadden

den Eerbiedw. Pater Thomas a Jesu, geboren te Lissabon in 1520. — In de Duitsche Provincie vormde zich zelfs eene afdeeling, die met goedkeuring van Rome een eigen Generaal-Overste had.

Ziedaar in het kort den loop van de algemeene geschiedenis der Augustijner Eremijten. Bedriegen wij ons niet, dan zal het door den kalmen lezer het eenvoudigst worden geacht, den oorsprong dier beroemde kloosterorde terug te brengen tot de groote vereeniging onder Alexander IV in het jaar 1256. Mocht hem worden voorgehouden, dat er toch reeds vòòr dien tijd Augustijnen waren en dus de Augustijnerorde in nog vroeger eeuwen haren oorsprong vindt, dan zou hij o. a. kunnen antwoorden: voor- eerst, dat de oude Augustijner Eremijten niet slechts den naam, maar ook de daad hadden van het klui- zenaarsleven en dus geene eigenlijke kloosterorde vormden; vervolgens, dat menige vereeniging, die tot de Nieuwe Groote Orde toetrad, ook al volgde zij te voren den Regel van Augustinus, toch geheel onaf- hankelijk was ontstaan en zeker geene afstammeling- mocht heeten van de eigene stichtingen des grooten Kerkvaders; en eindelijk, dat volgens de geopperde redeneering geheel andere kloosterorden, zooals de Benedictijnen, de Ridders van Malthea, de Dominica- nen, de Kruisheeren, de Norbertijnen, de Servieten, die allen den Regel van Augustinus volgen, met even- veel recht Augustijnen zouden zijn en mogen heeten!

Van den vroegsten tijd af, en reeds bij het leven

van den H. Augustinus, waren er vrome dienaressen Gods, die den Regel van Augustinus beoefenden. Hoewel niet alle in vereeniging zijn met opperste gezag van den Generaal-Overste der Augustijnen, mogen zij toch onder den algemeenen naam van *Augustinessen* worden aangeduid.

De *Tertiariissen* van den H. Augustinus of de *Augustijnen van den derden Regel*, evenals die der Franciscanen en der Dominicanen, zijn vrome personen, mannen en vrouwen, gehuwden en ongehuwden, welke zich door eenige beloften en regelen tot een meer dan gewoon godvruchtig leven verbinden, onder het opperbestuur van den Generaal-Overste der Orde, en daardoor ook aan de voorrechten en verdiensten dier orde deelachtig worden.

In de jongste tijden heeft de groote Augustijnerorde vele verliezen ondergaan. Zoo werden er tijdens de Fransche Omwenteling al de kloosters in Frankrijk, de meesten in België, en velen in Duitschland en Italië vernield. Die van Duitschland hadden ook talrijke vervolgingen en verwoestingen te lijden, sedert de verwereldlijking der geestelijke keurvorstendommen aldaar, waarbij zich in 1875 nog de vervolging in Hannover kwam voegen. In 1860 verloor de Orde hare stichtingen in Mexico, en vier jaren later die van Russisch-Polen. In Spanje werden zij, in 1820, door de ongodsdienstig gezinde Cortes opgeheven. In Nederland eindelijk gingen vele kloosters ten gronde in den eersten tijd der Hervorming.

Anderzijds had de Urde in de tegenwoordige eeuw verblijdende aanwinsten, bijzonder onder de Augustinessen. Zoo sloten zich bij de groote Augustijnerfamilie aan: De Dochteren Sions, in 1843 gesticht door Ratisbonne; de Zusters *Vom armen Kindlein Jesu*, vijf jaar later te Aken ontstaan; *Les Filles de la Croix* te Luik, die haar oorsprong danken aan den Kanunnik Habets en aan de vrome vrouw Johanna Haze; de beroemde *Petites Soeurs des Pauvres*, in 1840 gevormd te St. Malo door den abbé Le Pailleur. — Genoemde zusters „Vom armen Kindlein Jesu” hebben sinds de kerkvervolging in Pruisen een belangrijk moederhuis gebouwd hier te lande, te Simpelveld in Limburg.

Sommigen hebben de dwaasheid begaan de Augustijnerorde al te hard te vallen over eenige inwendige verdeeldheden, die nu en dan, en hier en daar, zich openbaarden, alsook over de omkeering van een harer volgelingen in een aartsketter, namelijk Luther.

Dan, waar werden al niet menschenlijke zwakheden aangetroffen? Vooral in eene orde, die eenmaal tot twee duizend kloosters met dertig duizend kloosterlingen telde, behalve nog driehonderd vrouwen-conventen, die onder hunne leiding stonden, kloosters, welke wel één oppersten algemeenen overste huldigden, maar met Pauselijke toelating soms geheel verschillende kenmerken aannamen. Veeleer mag het der orde als eene verdienste worden aangemerkt, dat zij zoo vele en zoo verschillende bestanddeelen in zulk een schoon geheel wist te brengen en te be

houden. Overigens behoort men de zaken wèl te kennen en goed te onderscheiden. Zie b. v. de orde der *Arme Katholieken*. In hun al te grooten ijver verdienden zij ernstige berispingen, waaraan zij later nederig gehoor gaven. Nu wachte men zich, die berispingen op de rekening der Augustijnerorde over te brengen, in welke de *Arme Katholieken*, — na hunne nederige onderwerping —, waarschijnlijk op 's Pausen bevel en zeker met Deszelfs hooge goedkeuring, geheel en voorgoed werden ingelijfd. Wat den aartsketter betreft, indien hij voor de Orde meer dan een voorwerp van droefheid, indien hij voor haar ook een blaam zou zijn, dan zou zij zulks eveneens wezen voor de algemeene Christenheid! Kortom, dan zou een Judas ook een blaam moeten zijn voor de elf getrouwe Apostelen!

Er zal wel niemand onder onze lezers worden gevonden, die verlangt dat wij bij benadering het goede schatten, wat in den loop der eeuwen, en over de gansche wereld, door de verdienstelijke Augustijnerorde bij hare talrijke opvolgende leden en bij de tallooze voortdurend aan haar toevertrouwde geloovigen is teweeggebracht. Maar ook uitwendig heeft zij geschitterd en een parel aan de Kroon der Kerk gevormd. Vermelden wij hieromtrent nog eenige bijzonderheden, beknopt, overeenkomstig onze beperkte plaatsruimte.

De Orde, en dit is voorzeker het voornaamste, de orde kweekte vele Heiligen en Zaligen. Zoo, om slechts

eenigen onder de duizenden te noemen, Nicolaas van Tolentijn, Johannes a Facundo, Thomas a Villanova, Clara van Montefalco, Alphonsus de Orosco, Juliana van Luik, de bevoorrechte Catharina van Emmerich, en zoovele anderen, onder welke niet te vergeten de Martelaren van Gorkum en van Japan. Ontelbaar zijn verder de Prelaten en Geleerden, in den boezem der Orde gevormd. Wij noemen hier slechts Aegidius Colonna, Gregorius van Rimini, Angelus Rocca, (stichter der Augustijner Bibliotheek „Angelica” te Rome) Onuphrius Panvini van Verona, Christiaan Lupus van IJperen, en de Kardinalen Henricus Norisius van Verona, Bonaventura van Padua, Gilles van Viterbo, Seripandus en Petrochinus. In den laatsten tijd zagen wij o. a. nog benoemen den Kardinaal Martinelli. Ook voor het eenvoudige schoolwezen maakte de Orde zich beroemd, en niet minder voor de Missiën — zooals op de Philippijnsche eilanden, in Mexico en Peru, in Japan en in de Indiën.

Nog mag niet onvermeld blijven, dat de gewichtige post van „Koster der Pauselijke Kapel”, *alias* „Pastoor van het Vatikaan”, reeds sinds 1287 voortdurend, en sinds Paus Alexander VI (1497) voor immer aan een Pater Augustijn werd toevertrouwd; — de titularis is gewoonlijk tevens Bisschop i. p. i., of draagt althans de Prelaatskleeding. Sinds twee eeuwen is ook een Pater Augustijn, tegenwoordig Mgr. Marinelli, onafgebroken de biechtvader van Z. H. den Paus geweest.

Evenals de orde vroeger twee vaste leerstoelen be-

zat aan de Universiteit te Leuven , zoo heeft zij nog steeds een vasten leerstoel aan de Romeinsche *Sapienza* en een vaste plaats als consultor in de Romeinsche Congregatie der Riten.

Mogen deze vaders , die zich voor Kerk en Maatschappij verdienstelijk en beroemd hebben gemaakt, ook in het nieuwe Utrechtsche klooster overwaardige opvolgers vinden !

IMPRIMATUR.

MAARSEN, 5 Aug. 1886.

J. G. H. C. ESSINK,
Libr. Cens.

C. 5440

I

Aanteekeningen van de eigen hand
des Schrijvers

Het is menschelyk, dat by het in-
naaien, ook de omslag behouden
blyve, daar er anders geen titelblad
is.

Artikelen in eene courant worden
niet altijd gelukkig gezet. En wegens
de haast, die er was by het over-
brengen in een boekje, bleven
vele onnaauwkenigheden bestaan.
De volgende aanteekeningen mogen
er in voorzien.

Bl. 1. Noot by den titel: * Voor-
loopig artikel, verschenen in Juli 1806
— 2^e Reg. Augustijnerorde
— 5^e " hunne
— 10^e " Catharijne -

Bl. 2 — 2^e Reg. v. o. het duidelykst
" 3 — 8^e " " " P. M. Van Es
" 4 — 5^e " groote en kleine
" 8 — 5^e " niet uitgezondert
— 9^e Reg. v. o. En keurt zy zelf de

pleistering niet goed van sommige oⁿ,
derdeele, als nissen en andere aan,
vullingen? Zij zijn wel is waar later
veelkleurig te beschilderen, doch welke,
reeds na samen, om de eigenlijke in-
richting van de bouw te doen
uitkomen.

Bl. 16 — 3^e Reg. Stilstaat

" 17 — 7^e " v. o. verhoord vinden

" 18 — 5^e " " aartsdiaken

" 19 — 1^e " aan al de

3^e " v. o. uitspreekt:

" 21 Titel. De Augustijnerorde.

" 23 — 13^e Reg. v. o. der wereldspriesters

— 5^e " " een wereldsgeestelijke

" 25 — 11^e " wereldsgeestelijken

" 28 — 12^e " v. o. dingen.

" 30 — 5^e " In welk verband nu staan

— 9^e " Augustinus

" 32 — 5^e " (NB. niet 7^e, maar 5^e.)

in het algemeen Kapittel van Florence

- III Bl. 32 - 13^e Reg. van de vier groote
- 24^e " veranderingen
- 24^e " Augustijnerorde
" 33 - 3^e " v. o. die alle
" 34 - 3^e " met het opperste
" 36 - 13^e " dan zou hij zulks

